

AZ ERDŐFELÜGYELŐSÉG HELYZETE ÉS FELADATAI

DR. SZENTGYÖRGYI ANDRÁS

Az erdőfelügyelet intézménye — immár évszázados hagyományként — az erdővel való foglalatosság integráns része, az erdőgazdálkodás minőségének hullámhegyei és völgyei egyszersmind e szervezet erényei és hibái is. Nem tagadható ugyanakkor, hogy a gazdálkodó szervezet felelősségi rendszere az erdőgazdálkodás színvonaláért konkrétabb és exaktabb manapság mint a felügyelő, mert hiszen az erdőterv szerinti gazdálkodás kötelezettségében az is bennefoglaltatik, hogy az ettől való engedély nélküli eltérés „büntetendő” magatartás. Az erdőterv azonban időben és végrehajthatóságának szakmai minőségében is tág „kategória”. És bár az erdőfelügyelőség feladata — egyebek mellett — az erdőterv szerinti gazdálkodás ellenőrzése, e feladat távolról sem hasonlítható pl. egy építmény terve megfelelő kivitelezésének ellenőrzéséhez. A felügyelő ugyanis minősít, értékeli és bár ennek helyességéért helytállni tartozik, az esetleges hibás döntésének (mulasztásának) olyan természetű normatív szankciója hiányzik, mint amilyen pl. a gazdálkodó szervezet tekintetében megfogalmazott anyagi hátrány. A felügyelők felelőssége az államigazgatási dolgozók szigorú felelősségével egyezik meg.

A felügyeleti munka továbbfejlesztésének egyik kardinális kérdése egy olyan erdőfelügyeleti útmutató kidolgozása, amelynek alkalmazásával egységesebb — vitamentesebb — lehetne tenni a gazdálkodói műveletek felügyeleti megítélését.

Az erdőfelügyelőségek feladatai — fontossági sorrend nélkül — a következő fő csoportokra oszthatók:

- részvétele az erdőtervek készítésében;
- a tervszerű és a normatív-szakmai szabályoknak megfelelő gazdálkodás ellenőrzése, a faállomány védelme;
- az erdőterület védelme (birtokpolitikai ügyek);
- a faanyagvédelemmel kapcsolatos feladatok;
- egyéb feladatok (vadgazdálkodás, részvétel a társadalmi fásításban, közjóléti beruházások előkészítésében és végrehajtásában, rendelkezés a különböző pénzeszközök kirovásáról, ill. felhasználásáról).

Az erdőfelügyelőség részvétele az erdőtervek készítésében

Az erdőterv tartalmi elemeit, készítésének módját, módszerét a jan. 1-től hatályba léptetett Útmutató tartalmazza. Az erdőtervet a tervező szerv (általában a MÉM Erdőrendezési Szolgálat) a gazdálkodóval, az erdőfelügyelőséggel, ill. más érdekelt szervvel szoros együttműködésben készíti el. Az erdőfelügyelőség feladatai ennek keretében különösen a következők:

- ismerteti álláspontját a helyi irányelvi jegyzőkönyvben;
- véleményt nyilvánít az erdőtervezést követő tervezői tevékenységről;

- részt vesz a zárójegyzőkönyvezési eljárásban és észrevételt tesz az elkészült erdőtervre;
- meghatározott adatokat szolgáltat a tervező szervezeteknek;
- megállapítja az erdők elsődleges rendeltetését.

A tervszerű és a normatív-szakmai szabályoknak megfelelő gazdálkodás ellenőrzése, az élőfaállomány védelme

Az erdővédelem komplex fogalom. Jelenti a meglévő élőfaállomány védelmét, illetőleg reprodukcióját („a tartamos erdőgazdálkodást”), továbbá az erdőterület (mint adott művelési ág) megóvását, gyarapítását.

Egy adott tevékenység szakmai szabályai általában nem foglalhatók jogi keretbe, ezt a tudomány, a technika-technológia folyamatos változása célszerűtlenné is teszi. Az a tény, hogy az erdőgazdálkodásra vonatkozó jogszabályokban mégis megjelenik néhány alapvető „szakmai” szabály, arra a kiemelkedően fontos társadalmi-környezetvédelmi szerepre vezethető vissza, amely az erdőnek — a ma élő nemzedék és a jövő társadalma számára is — egyik meghatározó sajátossága.

Az Erdőtörvény előírja azt a gazdálkodói kötelezettséget, hogy „erdőben szakszerű erdőgazdálkodást kell folytatni”. Konkrét útmutatás is található a hatályos jogszabályok között. Így pl.:

- minden területen a termőhelynek megfelelő fafajt kell termesztetni;
- lehetőleg elegendő állományokat kell kialakítani;
- telepítést (felújítást) csak megfelelően előkészített talajon, jó minőségű szaporítóanyaggal szabad végezni;
- előnybe kell részesíteni a magról történő természetes felújítás módszerét.

Mindezek a szabályok a hatósági parancsként megfogalmazott erdőterv végrehajtása során érvényesülnek, és a végrehajtásnak erdőfelügyeleti (intézményes) ellenőrzése, illetőleg a mulasztások súlyos konzekvenciái jelentik azt a biztosítékot, hogy az erdők — jó minőségben — rendeltetésüknek megfelelően fennmaradjanak, gyarapodjanak.

Az erdőfelügyelőség folyamatosan ellenőrzi (értékeli) a gazdálkodó szervezetnek az erdőterv szerinti tevékenységét, és az ettől eltérő gazdálkodás esetén alkalmazza a mulasztás konzekvenciáit:

- befejezetté nyilvánításakor elszámolás az eredményességről;
- befejezést követő ötödik évben való felülvizsgálat;
- erdősítési hátralék esetén növedékveszteség megtérítése stb.

Rendkívül fontos, és igen nagy felelősséggel jár az erdőfelügyelőségnek az a hatásköre, amely szerint az erdő kezelőjét — erdőtervtől eltérő gazdálkodás esetén a gazdálkodás megváltoztatására és egyéb szükséges tevékenységre kötelezi (határozattal).

Ha a gazdálkodó e kötelezettségének nem tesz eleget, alkalmazhatónak tartjuk az államigazgatási eljárásról szóló törvény alapján a végrehajtást előmozdító személyes bírságolást is.

A felügyeleti munkának mindezek a — gazdálkodás eredményességére is kiható — területei magas szintű szakmai tudást, a gazdasági környezettől sem elvonatkoztatott korrekt együttműködést tételeznek fel a felügyelőtől. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a tíz évre szóló, mégoly kitűnően előkészített erdőtervet sem lehet dogmaként kezelni, hiszen az élet sokszínűsége az attól „eltérő tevékenységet” is indokoltá teheti. A hatóság előzetes hozzájárulásával meg is van erre a mód, sőt a módosítás szükségességére mind a tervező, mind a felügyelő felhívhatja a gazdálkodó szervezet figyelmét.

Az erdőterület védelme (birtokpolitikai ügyek)

Rendkívül fontos feladat az erdőterületeket megóvni, a szakszerű kezelést végző gazdálkodó szervezet kezelésében megtartani, illetőleg az erdő csökkenését a lehetőség szerinti minimumra korlátozni, a kényszerű csökkentést újratelepítéssel pótolni. E körbe tartoznak azok a szabályok, amelyek az erdőterület

- megosztásával,
- kezelői jogának megváltozásával (földcserével),
- művelési ágának megváltozásával,
- termelésből való ideiglenes és végleges kivonásával kapcsolatosak.

A gazdálkodó szervezeteknek fentiekkel kapcsolatos kezdeményezései hatósági engedélyhez kötöttek, és ezekben az ügyekben általában az erdőfelügyelőségek döntenek. A döntési hatáskör csak kivételesen (honvédelmi érdek, meghatározott területnagyság felett stb.) van a MÉM jogkörébe utalva.

Meg kell mondanunk, hogy ezek az ügyek (évente mintegy 500 db országosan) általában rendkívül bonyolultak, esetenként a gazdálkodó szervezetek nemtörődömsége miatt is zavarosak, csak igen sok munkával rendezhetők. A birtokállapotok rendezetlenségéből is adódtak már engedély nélküli fakitermelések, vagy üzemtervtől eltérő tevékenységek. Alapelvnek kell tekintenünk változatlanul, hogy a mező- és erdőgazdasági földterület elsődleges gazdája a kezelő szervezet.

A faanyagvédelemmel kapcsolatos feladatok

A faanyag védelme, a károsítás megelőzése, elhárítása elsősorban a tulajdonos (kezelő) kötelessége. Károsítás észlelése esetén is e személy (szervezet) feladata a fertőzés megszüntetéséhez szükséges intézkedések megtétele, ill. az erdőfelügyelőséghez való bejelentés.

Az erdőfelügyelőség tehát csak a bejelentést követően ellenőrzi, hogy megszüntették-e a fertőzést, ill. ennek elmulasztása esetén kötelezi a faanyag tulajdonosát a szükséges védelmi intézkedések meegtételére.

Egyéb feladatok

Vadgazdálkodás

Az erdő és vad „optimális” kapcsolata régóta vitatott témája az ágazatnak, különösen annak fényében, hogy az Erdőtörvény kimondja: „A vadgazdálkodást... a mező- és erdőgazdálkodás érdekeivel összhangban kell gyakorolni”.

A vadgazdálkodás üzemtervezésének jelenlegi rendje 1980-ban alakult ki. Az erdőfelügyelőségek részt vesznek ugyan a vadgazdálkodási üzemtervek készítésében, de a végrehajtásuk ellenőrzésére nincs hatáskörük, azt a feladatot a felügyeleti szervezetnek (EFH, ÁGK, megyei tanács szakigazgatási szerve) kell végezniük.

Az erdőfelügyelőségnek tulajdonképpen a terv szerinti erdőgazdálkodás ellenőrzése kapcsán van feladata a vadgazdálkodással kapcsolatban. Nevezetesen: ha a vadállomány túlzott mértéke veszélyezteti az erdőterv szerinti erdőgazdálkodást, akkor joga és kötelessége az előbb említett felügyeleti szer-

vek figyelmét erre felhívni. Egyébként pedig — különösebb hatáskör nélkül — csak „elősegíteni” köteles a vadgazdálkodási üzemterv végrehajtását. Kétségtelen, hogy a tervezés egységének megteremtését még nem követte a felügyelet, az ellenőrzés hatékony szervezetének (módszerének) megalkotása. Egyebek mellett ez is tárgya a közeljövőben tervezett vadászati jogalkotásnak.

Társadalmi fásítás, közjóléti beruházások, pénzügyi keretek kezelése

Mindezeket a tevékenységeket tartalmazza az erdőfelügyelőségek részére kiadott éves feladatterv. Az erdőfelügyelőségek a fő szervezői — a megyei tanácsokkal közösen — a fásítási hónapoknak. Az ingyenes csemetejuttatás keretében mintegy 9 millió forint értékű csemetét osztottak szét 1983-ban, ill. ellenőrizték ennek felhasználását. Jóváhagyták és ellenőrizték a 370 millió forint értékű célcsoportos keretfelhasználást, és 40 millió forint közjóléti beruházási költségfelhasználást.

Erdősítési munkálatokat (felújítás, telepítés, pótlás stb.) mintegy 45 ezer hektáron terveztek a gazdálkodók 1984. évre.

* * *

A feladatok vázlatos ismeretéből is kitűnik, hogy a felügyeleti munka az adott térségben átfogja az erdőállomány-gazdálkodás egészét, közvetítői, esetenként kikényszerítői a hosszú távú erdőgazdálkodás érdekeinek. Ez a munka az eredményfelelősségű vállalkozói gazdálkodás időszakában — párosulva a megnövekedett gazdálkodói önállósággal — egyáltalán nem konfliktusmentes. A különböző érdekek egészséges ütköztetése a gazdaságnak és a szakmának is előnyére válik. A konfliktusok feloldásának még elfogadható kompromisszuma nem veszélyezteti távlati céljainkat. A vezérelveket azonban konzekvensen be kell tartani, a tűréshatár vonalát nem szabad átlépni. Megengedhetetlen pl. a 8—10 évre is elhúzódó felújítás, a kedvezőtlen fafajmegválasztás, az ápolások rendszeres elmaradása vagy szakszerűtlen végzése. E téren az erdőfelügyelőnek megalkuvás nélkül kell döntenie, és döntését a törvényes eszközökkel kikényszerítenie. Úgy gondoljuk azonban, hogy a tervezett új módszerekkel és korszerűsítésekkel az erdőfelügyelőség nemcsak az ágazatirányításnak, hanem a felügyelt gazdálkodó szervezetnek is inkább partnerévé, s egy másik felelősségi rendszerben dolgozó szövetségésévé válik.

A barsi borókás élővilágról, a Dunántúli Dolgozatok természettudományi sorozatában, 1978 óta három füzetben, 35 színvonalas dolgozat jelent meg. A tanulmányok a tájvédelmi körzet élővilágát — a rovarokon kívül — részletesen tárgyalják. A dolgozatok közül minket, erdészeket elsősorban *Uherkovics Ákos*nak a lepkekkel kapcsolatos kutatásai érdekelnek, minthogy ezek az erdőre káros lepkékkel is foglalkoznak. Három, folytatólagos tanulmányában 1974-től kezdve évenként követhetjük az egyes lepkefajok előfordulásainak gyakoriságát. A *Lymantria dispar* L.-nál az 1974. év volt a gradáció éve, ezután a csapdával fogottak száma hirtelen leesett.

Nagyon jelentős a vizek és azok élővilágának a tanulmányozása, mert az a vizek esetleges pH változásairól adhat a jövőben tájékoztatást.

Reméljük, hogy a jövőben a rovarvilág kutatási eredményei is publikálásra kerülnek.

Dicséret és köszönet illeti az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatalt és a Somogy megyei Múzeumok Igazgatóságát, amelyek anyagi támogatása tette lehetővé a dolgozatok megjelenését.

Dr. Kollwenz Ödön